

ANDANA
TEATRE

L'edició d'aquest llibre ha comptat
amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Andana
editorial

© del text: Rodolf Sirera 2021

© del pròleg: Pasqual Alapont

Correcció: Llúcia Casanova

© de fotos i cartell de La Pavana: Assad Kassab

© de l'edició: Andana Editorial

Av. Aureli Guaita Martorell, 18
46220 Picassent

1a edició: desembre de 2021

ISBN: 978-84-18762-17-8

Dipòsit legal: V-2653-2021

Imprès a la UE

Prohibida la reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquest llibre en cap forma ni per cap mitjà sense l'autorització escrita de l'editor. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra podeu adreçar-vos a Cedro (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

L'home invisible

Rodolf Sirera

amb aportacions de **Nacho Diago**
propostes dramaturgiques de **Rafael Calatayud**
i pròleg de **Pasqual Alapont**

*Un espectacle inspirat
en el personatge de la
novel·la del mateix títol,
original d'H. G. Wells*

Personatges

(per ordre d'aparició)

Primer Ministre

Sherlock Holmes

Doctor Watson

Agent enemic

El professor Moriarty

Doctor Albert Moreau

Mag

Ajudant

Glòria Moreau

Doctor John Griffin (L'home invisible)

Senyora Bates, propietària del motel

Norman, fill de la senyora Bates

L'acció, a Anglaterra, finals de 1938.

Esquerra i dreta, les de l'espectador

Pròleg

RODOLF SIRERA, EL TEATRE, LA VIDA

Pasqual Alapont

Un apunt biogràfic

Rodolf Sirera (València, 1948) és, sens dubte, un dels grans dramaturgs valencians de tots els temps. Senzillament, no es pot entendre el teatre valencià contemporani sense la seua participació, per l'abundor de l'obra, per la rellevància i qualitat de les seues propostes, pel seu compromís cívic i pel mestratge sobre les generacions que el segueixen.

La trajectòria de Rodolf Sirera comença en el teatre universitari i l'anomenat teatre independent pels volts dels anys seixanta i setanta del segle xx, en el clima de contestació a la indigència cultural del règim franquista, teatre fet a peu d'obra on el nostre autor complementa una sòlida formació dramaturgica. Ocupat també en tasques de direcció, ben aviat es va especialitzar en el camp de l'escriptura teatral, terreny on ha desplegat gran part de la seua carrera professional i artística.

Rodolf Sirera és autor de nombroses peces de teatre, celebrades per la crítica i el públic i ratificades amb nombro-

sos premis. No se'n pot donar notícia exhaustiva en un text introductori com aquest i per això ens limitarem a esmentar-ne només unes poques: *La Pau (retorna a Atenes)*, *Plany en la mort d'Enric Ribera*, *El verí del teatre* (traduïda a una desena de llengües i representada arreu del món, és, sense dubte, la seua obra més difosa), *Bloody Mary Show*, *La primera de la classe*, *Funció de gala*, *Indian Summer*, *Maror*, *Raccord*, *Punt de fuga*, *La mirada del alquimista*, *Trio o Plagi*.

Des del començament, i en paral·lel a la seua obra en solitari, Rodolf Sirera ha escrit també una fecunda obra dramàtica amb Josep Lluís Sirera, col·laboració que només es va interrompre amb la mort del seu malaguanyat germà, i que es va expressar sovint en forma de trilogies que tractaven sobre diverses qüestions històriques. El cicle de *La desviació de la paraula* (*El brunzir de les abelles*, *El còlera dels déus* i *El capvespre del tròpic*) plantejava una revisió de la realitat social i política del País Valencià durant la Restauració; *La trilogia de les ciutats* (*Cavalls de mar*, *La partida* i *La ciutat perduda*) tractava aspectes de la realitat històrica i social valenciana durant bona part del segle xx, fins als anys setanta, i *Europa en guerra* (*Silenci de negra*, *Benedicat* i *Dinamarca*) s'ocupava de diversos episodis convulsos en l'Europa de la Segona Guerra Mundial.

L'obra dramàtica de Sirera respon a un pla meditat i de llarg abast. Si férem la comparació amb el camp de l'arquitectura, Rodolf Sirera no seria l'autor d'un edifici sinó el planificador d'una ciutat. El teatre valencià era un solar en l'època que el nostre autor va començar a escriure, més en-

cara si considerem l'expressió del teatre que es representava i s'escribia en valencià, dominat llavors per un sainet adotzenat ja en hores baixes i amb honroses i efímeres excepcions com ara l'obra de Joan Alfons Gil Albors o Francesc de Paula Burguera. Fruit d'aquesta consciència dels buits que calia omplir i empés, sobretot, per la seua curiositat intel·lectual i formal, l'obra de Rodolf Sirera conforma un ampli ventall de registres dins del gènere dramàtic, des de la comèdia de tradició popular i comercial a la tragèdia i al teatre èpic, en un diàleg constant i experimental que explora les diferents possibilitats de l'escriptura escènica, i amb aportacions i temptejos dins d'una àmplia diversitat de disciplines com ara el cabaret, l'òpera, el circ, el cinema, els titelles o el gènere musical.

En l'obra de Rodolf Sirera es detecten bàsicament dos eixos conceptuals, l'un té l'individu com a centre de reflexió, amb totes les seues arestes existencials, l'altre posa l'èmfasi en la col·lectivitat, però els dos estan íntimament lligats, i sovint el tema de les seues obres, quasi l'obsessió, és el paper d'aquest individu en la societat que li ha tocat viure. A Sirera li dol el país, i no ha defugit el paper de l'intel·lectual compromés que en denuncia els excessos i les mancances, sobretot les mancances, sempre des de la posició del creador, però a vegades, quan ha calgut, descendint a l'arena pública. D'ell es recorda una de les etapes més brillants del teatre públic valencià quan va ser nomenat com a director de Teatres de la Diputació el 1981 i va fonamentar les bases del que havia de ser un teatre amb una oferta de qualitat, la incorporació d'un

repertori clàssic en valencià, la creació de nous espais d'exhibició i l'afavoriment de l'emergència de nous dramaturgs. Per desgràcia, els vaivens de la política es van encarregar els decennis posteriors d'arruïnar molt d'aquest treball, però continua sent una referència de per on caldria encarar el futur del teatre nacional valencià.

Tot i no haver abandonat mai el treball com a autor dramàtic, que continua ben viu i donant fruits, des de fa una trentena d'anys Rodolf Sirera ha desplegat també una intensa activitat en el terreny de l'escriptura de guions per a la televisió que l'ha dut a ser-ne un dels màxims exponents a l'estat espanyol, amb sèries que han assolit un gran èxit com ara, i només per citar-ne algunes de les més populars, *Herència de sang*, *Nissaga de poder*, *Temps de silenci* o *Amar en tiempos revueltos*.

L'home invisible

L'obra que llegireu a continuació és una adaptació de l'obra homònima de l'escriptor Herbert George Wells, una adaptació fidel al contingut i alhora bastant lliure quant a la forma, primer per la transposició del llenguatge de la novel·la al teatre i després per la successió d'esdeveniments i personatges que hi transiten.

Aquesta versió teatral de *L'home invisible* és fruit de la col·laboració amb la companyia La Pavana en un espectacle per al Centre Teatral Escalante estrenat el 2014. No era la

primera vegada que Rodolf Sirera treballava per a aquesta companyia, amb qui ja havia firmat la dramaturgia d'altres cinc espectacles, tots dirigits per Rafa Calatayud.

L'home invisible, la novel·la original, va ser publicada el 1896 per H. G. Wells i va aconseguir de seguida una gran popularitat. El tema principal és el perill que pot desencadenar la ciència quan pretén subvertir les lleis de la naturalesa. Griffin, el protagonista, és un científic obsedit per trobar la fórmula de la invisibilitat, i per aconseguir el seu propòsit, i en pro de l'ineludible benefici del progrés, no s'està de passar per damunt de qualsevol, de perdre l'afecte de qui l'estima o d'enfrontar-se a la societat sencera. No deixa de ser una paradoxa que el descobriment de Griffin a l'últim se li gira en contra, li fa la vida impossible i li fa perdre la raó. És una crida de l'autor a la responsabilitat del científic, però també una advertència a la supèrbia d'una societat que pensa que té dret a tot i que tot ho pot aconseguir. L'advertiment llançat a punt de despuntar el segle xx no pot ser més oportú una centúria més tard, quan tenim sobre la taula debats inajornables com ara la robotització o el canvi climàtic i les conseqüències que se'n deriven.

La proposta de Rodolf Sirera és, ja ho hem dit, fidel a l'esperit de l'obra de Wells, però situa la història en un context posterior. Si en Wells hi havia una crítica rotunda al maquinisme exacerbant de les acaballes del segle xix, ací l'acció se situa en l'ambient prebèl·lic dels anys trenta, previ al començament de la Segona Guerra Mundial, i en un moment que la utilització de la ciència com a arma de destrucció massiva

va arribar al paroxisme. Potser per això en la proposta de Sirera hi ha una diferència notable respecte de l'original. Ací Griffin, el científic, es nega a utilitzar el seu invent contra el seu país i de rebot contra la humanitat, i l'eix del mal es desplaça cap als personatges de Moriarty i Hynkel, com si l'autor ens volguera persuadir de la neutralitat de la ciència i del nostre lliure albir per servir-nos-en per a bé o per mal. En aquest sentit, no deixa de ser rellevant el paper de Glòria, la promesa de Griffin, personatge absent en la proposta original i que en aquesta versió teatral subratlla el poder redemptor de l'amor en contrast d'un món que s'acostava cap a la guerra.

El resultat d'aquesta versió és una dramaturgia que serveix les regles pròpies del teatre, amb una intel·ligent selecció d'escenes, un ric treball en la caracterització dels personatges a través dels diàlegs i una concentració dels conflictes que s'hi plantegen.

El treball d'un autor dramàtic és molt personal, respon a les seues necessitats i preocupacions, i ja hem vist que Rodolf Sirera és un escriptor d'una veu singular, però el teatre és també un art col·lectiu, i sovint, com en aquesta peça, l'obra ha de tenir en compte el destinatari (*L'home invisible* es va estrenar a la Sala Escalante per a un públic familiar) i, encara més, ha de ben servir la posada en escena, a fi de traure'n les màximes potencialitats. No hem d'oblidar que una de les particularitats d'aquesta obra és la invisibilitat del personatge principal i els cops d'efecte i la màgia són tothora presents.

Rodolf Sirera aconsegueix amb la seua dramaturgia que l'engranatge funcione a la perfecció. Més encara, la seua versió es va proposar com un homenatge a la literatura fantàstica i d'aventures, i per això la trama se superposa sobre la vida d'una de les icones més populars de la literatura de misteri, el detectiu Sherlock Holmes i el seu inseparable doctor Watson, de tal manera que tenim dues obres en una. L'investigador anglès ha sigut protagonista de molts d'aquests jocs literaris, com en el popular llibre de Maurice Leblanc, on un lladre cèlebre aconsegueix posar en solfa el gran investigador anglès en *Arsène Lupin contra Herlock Sholmes*.

En aquesta versió que ara presentem, Rodolf Sirera porta a l'extrem el joc intertextual i introdueix tot de personatges i referències pròpies de la literatura i el cinema de gènere, com ara els malvats antagonistes Moriarty i Hynkel o els sorprenents propietaris del motel, la senyora Bates i el seu fill Norman, en rols substancialment diferents als que tenien en la pel·lícula *Psicosi* i que no deixen de ser clucadetes d'ull iròniques per al lector i un contrapunt còmic de la història.

Justament, és ara l'hora del lector. Teniu a les mans una obra d'allò més entretinguda, que transita d'una manera intel·ligent entre el suspens i la comèdia.

L'objectiu habitual d'una obra de teatre és el de ser representada, i *L'home invisible* es va exhibir a la tristament desapareguda Sala Escalante de València amb un destacat èxit de públic. Els personatges troben la màxima expressió amb els actors movent-se dalt d'un escenari, encarnant les frases i els objectius proposats per l'autor. Per aquesta raó,

la lectura d'una peça teatral ha de tenir també aquesta disposició activa; el lector, per mitjà de la seua imaginació, ha de fer la pròpia posada en escena, de la mateixa manera que la faria un director, i ha de recrear els espais, les atmosferes, els jocs escènics, les diferents maneres de parlar de cada personatge i les diverses emocions per les quals travessen. És així com s'arriba a una proposta vívida i única, la vostra.

Nota prèvia

Els personatges de Sherlock Holmes i el seu inseparable company el doctor John H. Watson, creats per Arthur Conan Doyle a les acaballes de la dècada de 1880, van viure a la ficció més de trenta anys, fins que ja no es va saber res més d'ells a partir de 1914 (és a dir, als inicis de la Primera Guerra Mundial). A la nostra versió, però, seguint indicacions de Rafael Calatayud, director de l'espectacle en la seua estrena, ens hem permés la llicència de situar l'aventura que ara llegireu un parell de dècades després, als anys trenta del segle passat. La presència de Sherlock Holmes en aquella època, tot i que forçada, tenia antecedents en la sèrie de pel·lícules sobre el personatge interpretades per Basil Rathbone i Nigel Bruce, algunes ambientades durant la Segona Guerra Mundial. I aquesta llicència històrica i literària ens ha permés incorporar, com a dolent de la nova versió de l'aventura, el dolent habitual de les peripècies de Sherlock Holmes, el malvat professor Moriarty, esdevingut ací agent secret al servei d'una malèfica –i fàcilment identificable– potència enemiga.

Una altra llicència ha estat batejar el científic traïdor amb el mateix nom, com deuen haver reconegut els lectors de Wells, del protagonista de la seua novel·la *L'illa del doctor Moreau*. I en tot el tram final de l'obra hem fet, per suggerir-

ment una altra vegada del director, que els personatges visquen una nova i enfollida aventura en un sinistre motel de carretera que s'assembla molt al de la pel·lícula *Psicosi*, on el nostre Norman Bates es fa freqüentment un embolic verbal amb les sardines, com els personatges de la divertidíssima comèdia *Noises Off* de Michael Frayn, representada a casa nostra amb el títol de *Pel davant i pel darrere*.

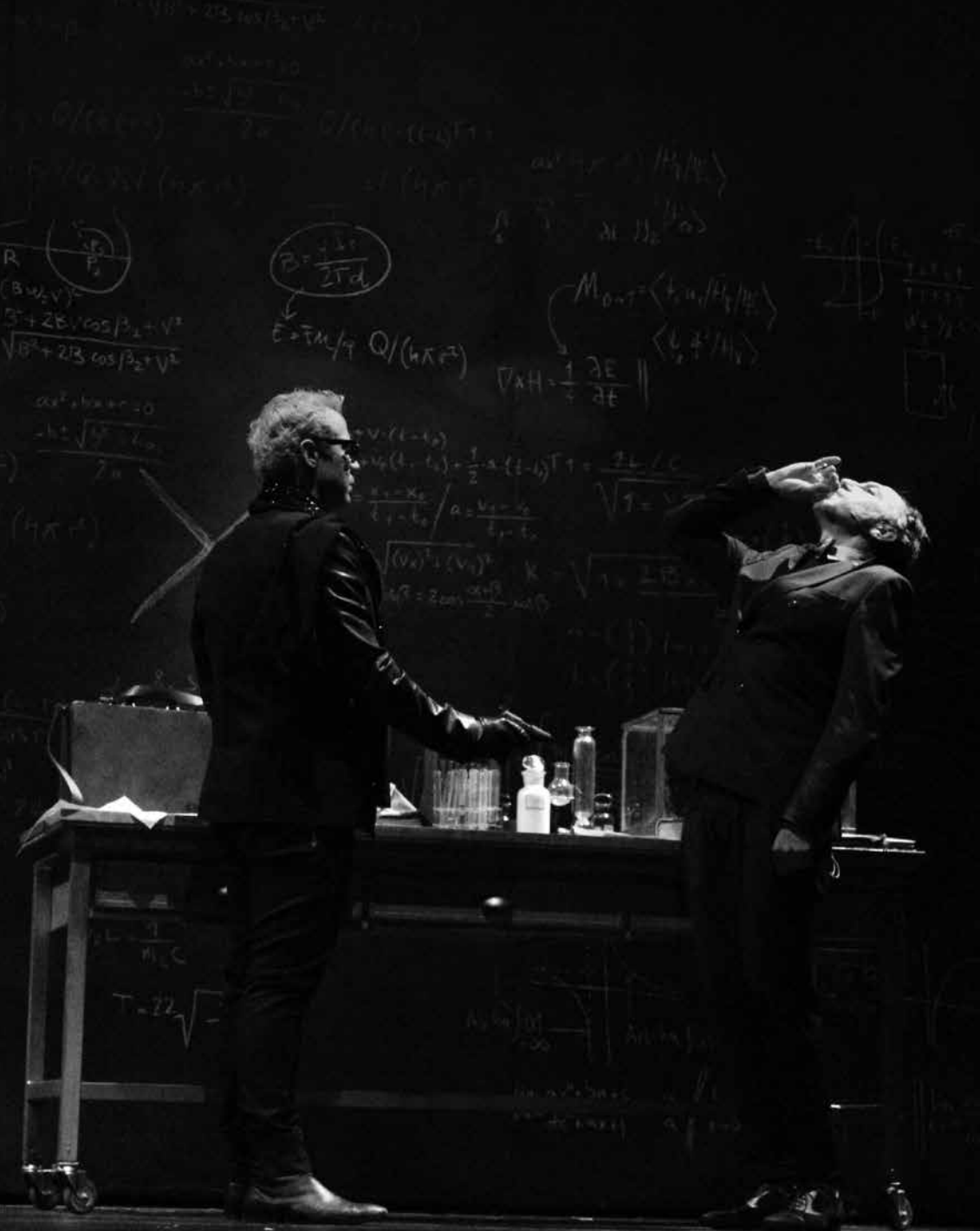
En el muntatge de Rafael Calatayud, més enllà d'algunes modificacions ocasionades per exigències de l'escena, s'hi afegien, al seu acabament, unes paraules que deia el doctor Watson, que no figuren en aquesta versió, i que accentuaven l'anacronisme de la història. Són les que transcrivim tot seguit:

Aquell cas, el de l'home invisible, va ser l'últim cas del gran Sherlock Holmes, i del qual em va prohibir taxativament dir ni una sola paraula. Pocs dies després vam rebre una carta del doctor Griffin que deia:

Respecte a la senyora Bates i al seu fill Norman, varen continuar la frenètica activitat del Motel Bates. Fins que un dia varen rebre la visita d'un tal Alfred Hitchcock, que va portar la seua història a la gran pantalla. El maleït professor Moriarty Jr. continuà conspirant contra la humanitat com a venedor de preferents en una caixa d'estalvis. I el doctor Moreau, des que va començar a morir en aquell laboratori, encara continua agonitzant pels carrers de Londres.

Dit tot això, espere sincerament que el nostre *home invisible* divertisca els lectors, com ens va divertir a tots aquells que vam participar en el seu muntatge.

Rodolf Sirera
València, gener de 2021

L'home invisible

Quan els espectadors van entrant a la sala, un conjunt instrumental, situat en una llotja, està tocant i continuarà fent-ho fins que s'iniciï l'acció. A la llotja principal, el PRIMER MINISTRE, vestit de gala, amb banda i condecoracions. Un APOSENTADOR vell i ranquejant, perruca blanca i ulleres, va acomodant el públic. El conjunt instrumental comença un solo de bateria. Quan assoleix el clímax, l'APOSENTADOR, dotat de sobte de gran agilitat, s'abalança sobre el PRIMER MINISTRE i el fa caure a terra. Just a temps per evitar un tret que aparentment han disparat des d'un dels pisos del teatre i que produeix un gran soroll i fa que alguna cosa esclate amb estrèpit a la llotja del PRIMER MINISTRE. Llavors descobrim que l'APOSENTADOR no és un altre que Sherlock HOLMES.

HOLMES. *(Assenyalant cap a dalt.)* Detinguen aquell home!

Se senten els xiulets de la policia i corregudes al pis més alt del teatre. D'entre el públic s'alça el Doctor WATSON.

WATSON. (*Bocabadat.*) Holmes! Sherlock Holmes! Què fa vos-té ací?

HOLMES. (*Mentre ajuda el PRIMER MINISTRE a incorporar-se i li espolsa la roba.*) Elemental, doctor Watson. Salvar el nostre país d'una conspiració.

HOLMES es trau la perruca i les ulleres. Els llums minven fins a fosc. Quan tornen a encendre's, veiem HOLMES i WATSON davant el teló metàl·lic del teatre.

WATSON. Ha sigut una gran sorpresa, Holmes, trobar-lo i encara en actiu. Pensava que ja s'havia jubilat.

HOLMES. I m'havia jubilat. Però supose que no ignora que el nostre país està en perill i no tardarà molt a esclatar la guerra. L'enemic ens vigila i vol apropiat-se dels nostres secrets. I el govern m'ha demanat que els ajude...

WATSON. Sabia que la situació internacional estava malament... Però tant...

HOLMES. Molt més del que s'imagina, Watson. Molt més.

WATSON. Llavors, si em necessita, no dubte a dir-m'ho. M'agradaria tornar a col·laborar amb vosté.

HOLMES. Com en els vells temps, Watson. Això seria fantàstic.

WATSON. Trobe tant a faltar aquelles emocions...

HOLMES. No voldria molestar-lo, Watson. Ara vosté és un home casat...

WATSON. Sí...

HOLMES. I feliç.

WATSON. (*Amb menys entusiasme.*) Sí... (*Animant-se.*) Però si es tracta d'ajudar el nostre país, la meua dona ho sabrà comprendre...

HOLMES. Formidable, Watson. Sabia que podia comptar amb vosté. Sempre, és clar, que això no li cree problemes amb la seua esposa...

WATSON. (*Més ràpid del que cabria esperar.*) De cap manera! Mary l'aprecia molt. I, si està en joc la salvació del nostre país...

HOLMES. Ho està, Watson. Ho està. (*Fent broma.*) La nostra estimada Mary es troba bé? El cuida a vosté bé? Perquè si no el cuida bé, me n'haurà de donar explicacions...

WATSON. Som molt feliços.

HOLMES. Són molt feliços, però ha anat vosté al teatre sol.

WATSON. Mary ha anat a visitar una antiga companya de col·legi, Glòria Moreau. Fa temps que no es veuen, i sembla que Glòria tenia una certa urgència de parlar amb ella. Tinc una foto de Mary i Glòria en algun lloc...

WATSON trau la cartera i, de dins, una foto que mostra a HOLMES. La foto es projecta sobre el teló metàl·lic. HOLMES fa com que la mira amb displicència.

HOLMES. Molt distingida, sí.

WATSON. I guapa. (*Mentre es guarda la foto a la cartera.*) Per cert, Holmes, vosté també hauria d'anar pensant a casar-se. S'està fent gran. I no és bona cosa envellir tot sol...

HOLMES. (*Molest.*) Bah, bah, bah, jo ja estic casat amb el meu treball. No necessite res més. I ara, posem-nos mans a l'obra. Tenim molta faena: l'enemic s'està infiltrant en tots els òrgans de la societat...

WATSON. Per això, l'atemptat contra el Primer Ministre...

HOLMES. Sí, però el que més em preocupa no és aquesta classe d'actes. El sabotatge i la traïció són relativament fàcils de detectar. El major perill el constitueix l'amenaça secreta... Les forces que no podem veure...

WATSON. Vol dir una espècie d'exèrcit invisible? Però no hi ha un exèrcit invisible, Holmes. (*Com que l'altre no respon, dubtant.*) O sí?

HOLMES. (*Pacient.*) Quan dic «invisible», ho dic en sentit figurat, Watson. Que no aconseguim descobrir-lo. Que no sabem qui el forma, ni on és, ni per on es mou. No que siga «invisible» en el sentit literal de la paraula.

WATSON. Ja, és clar... Ja entenc... (*Transició.*) Tenim moltes coses que contar-nos. Per què no m'acompanya vosté? Pensava anar al cine...

HOLMES. El cine m'avorreix. Però ja que ens hem trobat després de tants anys, no li faré el lleig. Per cert, quina pel·lícula hi anem a veure?

Fosc. Comença a projectar-se el final de Frankenstein de James Whale (1931) amb música en viu.

WATSON. (*Com una criatura.*) Emocionant, Holmes! No li sembla emocionant?

Holmes el mira, amb escepticisme.

HOLMES. Com pot ser vosté tan crèdul, Watson? I és vosté metge. Un científic!

En acabar la projecció, el teló puja un metre i HOLMES i WATSON tornen a entrar a escena per un lateral. Darrere del teló es nota moviment, gent que va i ve, soroll de veus llunyanes.

HOLMES. Fantasia, Watson, contes per a criatures. L'existència humana és molt més complicada, i està sotmesa a les lleis de la física, lleis que resulta impossible transgredir.

WATSON. S'ho pren vosté tot massa seriosament, Holmes. De vegades cal mirar la vida amb una miqueta d'ingenuïtat...

HOLMES. Com una criatura, vol dir? Però nosaltres som adults...

WATSON. Doncs siguem hui nosaltres dos una miqueta menys adults. Recuperem l'emoció i la fantasia de quan érem xiquets...

HOLMES. S'ha tornat vosté boig, Watson? Ho diu això perquè la seua dona se n'ha anat de viatge...

WATSON. Sap el que pense, Holmes? No és que no vulga vosté casar-se... És que les dones li fan por...

HOLMES. A mi? Quina bojada, Watson, imaginava que tants anys treballant amb mi li havien donat una miqueta més de seny...